

FINNSAM-konferensen i Bogen våren 1995

Av Tor Eriksson, Örebro

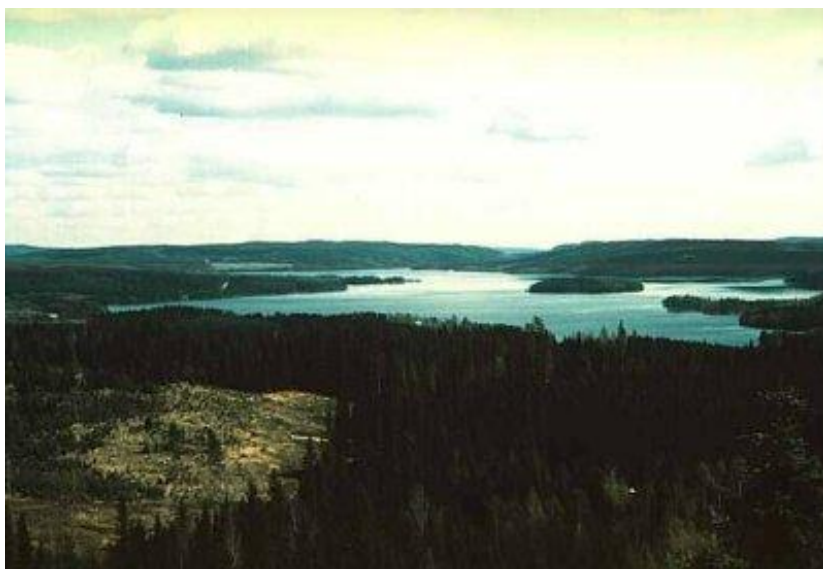

Fredagen den 12 maj

Vårens FINNSAM-möte ägde rum i Bogens socken, Arvika kommun under tiden 12-14 maj. Ett femtiotal deltagare samlades på Tvällens värdshus vid middagstid fredagen den 12 maj. Rune Paulsson hälsade å arrangörerna Timbonäs-Långnäs Byalags vägnar oss varmt välkomna till västra Värmland.

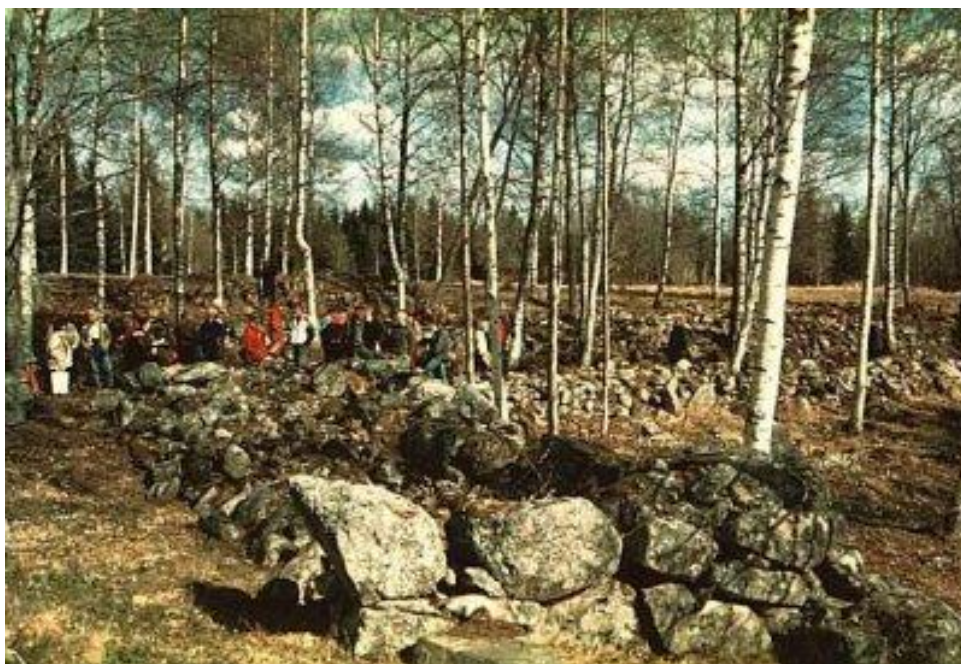
Efter att ha avklarat hälsningsproceduren och intagit lunch med kaffe tog vi plats i bilarna, för att åka ut på bygden. Vi åkte till Bartelstorp, varifrån en vandring skulle ske på den gamla finnvägen mellan Kongsvinger i Norge och Sunne och Torsby i Sverige. Fram till 1850 fanns inga ordentliga vägar i den här trakten, så man fick lita till den här rid- och klövjestigen för alla transporter.

Givetvis gick vi bara en kort bit, ungefär 1,5 kilometer, efter finnvägen. Meteorologerna hade hotat med snö men istället sken solen från en klarblå himmel. Det var ändå bra att trä på sig stövlar för det var väldigt blött i markerna. Promenaden gick upp mot Kullberget. Härifrån har man en hisnande utsikt över sjön Kymmen.

Sjön Kymmen och byn Långnäs från Kullberget

Efter en stunds hänförelse tågade vi vidare mot gården Kullen, där en nyreparerad torkria väntade på besök. Birger Nesholen berättade att rian ursprungligen är från 1700-talet, men att de flesta stockarna härrör från en loge i närheten. Ugnen är nygjord efter gammalt mönster. Sedan gick vi ner till vägen igen för att åka mot Kammesmak. Här fanns tid för lite avkoppling med en kaffekopp och några kakor. Ovanför byn ligger Skårebostan, en gång en av de rikaste gårdarna i trakten. Här förundrades vi inför stora stenmurar som inneslöt en sommarladugård av sten. Förr i tiden samlades boskapen in här på kvällen och mjölkades.

*Sommarladugård
vid Skårebostan*

Klockan började närma sig halv fem, och det var tid att vända bilarna mot Lekvattnets hembygdsgård Karmenkynna. Här skulle middagen avnjutas. På sommaren hålls gården öppen för turister, och då serveras motti med fläsk. Passande blev det motti även för oss. Det är alltid lika gott tycker jag. Rökstugan på Karmenkynna flyttades till platsen 1923. Den har senare tillbyggts med en svenskstuga. På anläggningen finns ett sjuttontal byggnader, särpräglade för trakten, tillkomna genom påverkan österifrån.

*Rökstugan på
Karmenkynna*

Mätta och belättna återvände vi till Bogen, där kvällsprogrammet ägde rum på bygdegården. Det var lite svårt att hitta dit, men efter en stunds ivrigt letande fann vi huset. Här dukades bokbordet upp, där de som ville sälja något kunde visa sina alster.

Lars Erik Risberg presenterade kortfattat bygdens historia. Tyvärr berörde han bara Bogens socken, så det blev ett väldigt snävt perspektiv. Inte heller visades några bilder från trakten, vilket naturligtvis kunde ha ökat intresset hos publiken. Han uppehöll sig mest vid Mitandersfors bruks inverkan på finntorpen under 1800-talet.

På Mitandersfors härskade under 1800-talets första hälft brukspatron Mitander, förebild till Selma Lagerlöfs Sintram i Gösta Berlings saga. Han tvingade finnarna att antingen flytta till bruket eller lämna bygden. Sedan rev han torpen. Vid Mitandersfors tillverkades spik som bl.a. exporterades till London. Emellertid ändrade han sig på äldre dar och lät anlägga väg till Bogen, bygga kyrka och skola i byn.

Ture Björk tog med gitarr över underhållningen och framförde visor av Axel Frithiofson, som han själv tonsatt. Han berättade också att han har målat tavlorna i bygdegården. Händelser och skrönor från finnaskogen skildrade Lars Persson, ordförande i Gunnarskogs hembygdsförening. Han talade bl.a. om att förste finnen slog sig ned i Gunnarskogs socken 1610. Sedan uppfördes några scener ur Gräsmarksrevyn, som exempelvis ett fiskafänge till allmänt skratt från publiken. Det flaxades med metspön över åskådarnas huvuden och det var nog lika bra att ducka lite. Kvällen avslutades med varm korv och kaffe, som Edith Hellberg med kökspersonal såg till att alla försågs med. Sedan åkte vi till Tvällens stugby, där vi skulle bo i 4-bäddsstugor intill den vackra sjön. Det var kyligt i huset men så småningom kom värmen och vi kunde sova lugnt och behagligt.

Lördagen den 13 maj

Frukosten intogs i stugorna innan samlingen skedde. Birger hade portionerat ut den till oss föregående kväll. Gabriel Bladh inledde dagen med att redovisa delar av sin kommande doktorsavhandling. Han skall disputerat till hösten. Gabriel undersöker hur och varför landskapet har förändrats från 1600-talet när finnarna kom till vår tid. Det geografiska området är Övre Fryksdalen, särskilt socknarna Östmark och Nyskoga. Han studerar även skogsfinnarna i förhållande till det svenska samhället. Något han har kunnat iaktta med hjälp av tiondelängder, är att svedjebruket har haft störst betydelse under kolonisationstidens första decennier. Det skall bli spännande att ta del av den färdiga avhandlingen.

Sedan fanns det tid för deltagarnas egna inlägg. Staffan Fenander, chef för Torsby Finnkulturcentrum, upplyste om att Richard Brobergs rikhaltiga boksamling håller på att läggas in på data. Den blir sedan sökbar via bibliotekens nationella söksystem. Han tipsade även om finnskogsfestivalen som äger rum i Torsby under Kristi Himmelfärdsveckan. Olle Bylander passade också på att säga några ord. Han studerar bouppteckningar från 1700-talet och framåt, för att se när finnen blir svensk eller norsk. Det kan avläsas med hjälp av attribut, som t.ex. finnplögen, finnsläden och konamn. Olle ville få reda på om någon stöter på dessa företeelser i andra bygder.

I samlad trupp for vi sedan till Tvällens värdshus för att äta lunch. Tillbaks på bygdegården ägnades tiden åt FINNSAM-ärenden. Vid fyrtiden avslutades konferensen formellt och värdarna avtackades. En representant för Sunne kommun tackade oss för att vi hade kommit i så stor skara. Hon sade sig vara imponerad över det enorma intresse som visas för finnarnas historia i Skandinavien. Edith Hellberg ansvarade sedan för middagen som serverades.

Turen gick efter maten till Bogens kyrka, där kyrkvaktmästare Lars Erik Risberg tog emot. Han visade kyrkan, byggd 1850 genom brukspatron Mitanders försorg. I kyrkan finns även ett porträtt av Mitander. Den tavlan får inte flyttas, för då händer olyckor sägs det. Efter kyrkobesöket gjorde jag och två personer till en privat utflykt till Mitandersfors för att se resterna av bruket. Det var dock enbart lämningarna, kanske av smedjan kvar. Bruksherrgården används numera till konferenscenter. Platsen är vackert belägen med vid utsikt över Varaldsjön in i Norge.

Det fanns möjlighet för de som önskade att stanna kvar en extra dag, för att besöka någon mer intressant plats. Jag sällade mig till den gruppen. Jan-Erik Wik stod tillsammans med några andra spelmän för underhållningen på lördagskvällen. Till dragspel och fiol sjöng han visor från Hälsingland och lite Dan Andersson m.m. Jan-Erik kommer från Ångermanland, och därför läste han historier av Nicke Sjödin. Emy Lindgren från trakten bidrog även till förströelsen genom att läsa berättelser av Jac Edgren. Det här var en väldigt trevlig kväll med en uppsluppen stämning.

Söndagen den 14 maj

Efter en natts sömn, frukost i stugorna och med bagaget lastat i bilarna lämnade vi stugbyn. Det hade börjat snöa och snöfallet tilltog så småningom mer och mer. Nu var vi bara ett tiotal personer kvar som för att se Ritamäki finngård. Vi parkerade fordonen vid sjön Lomsen och gick till fots upp mot Ritamäki. Det var kallt med gummistövlar när termometern bara visade ett par grader. Det här var tredje gången jag besökte Ritamäki, men första gången i snöoväder.

Guiden, som hade tagit sig hit enkom för vår skull, tog emot oss i stugan. Ritamäki, ett byggnadsminne av riksintresse, är av den ålderdomliga och genuina varianten av finngård. Så här bodde de vanliga människorna i trakten förr. Boningshuset består enbart av en stor rökstuga och en liten kåve med spis av vanlig modell.

*Ritamäki i
snöoväder*

Gården var bebodd till 1964, då Henning Jansson lämnade den sista bebodda rökstugan i Skandinavien. Den eldades hela tiden på sedvanligt sätt. På gårdsplanen finns även en handfull andra små grå timmerbyggnader. I en av dem fann vi åttabladsrosor. Det är magiska symboler med åtta spetsar. Sådana märken skulle skydda gården och dess invånare från allt ont.

Så småningom traskade vi genom skogen ner till bilarna igen. Det var väldigt mycket snö och halt på sina ställen. Vägarna var svårframkomliga p.g.a. den myckna snön som fortsatte att falla ymnigt. Vi tog oss fram till Lomstorp för att bese en bastu. Den är av sent datum, troligen byggd vid sekelskiftet. Bastun används alltså att bada i. Det är en av få bastur på finnskogen som ännu nyttjas för det ändamålet. Efter Lomstorp styrdes kosan mot Lekvattnet, där vi sedan skiljdes för att åka åt olika håll.